

معلم ماندگار

دکتر مهدی بهزاد

تنظیم‌کننده: حسین نامی ساعی

دکتر مهدی بهزاد ریاضی‌دان مشهور ایرانی است. او در دانشگاه‌های شهید بهشتی، میثیگان، صنعتی شریف، و ایالتی میثیگان و ام‌آی‌تی تدریس کرده‌است. از مؤسسان انجمن ریاضی ایران و اولین دبیر کل فرهنگستان علوم ایران است. اکنون عضو پیوسته فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران است. اولین استاذ تمام دانشگاه صنعتی شریف است. دکتر بهزاد از چهره‌های ماندگار کشور و همچنین برگزیده جایزه علامه طباطبایی بنیاد ملی نخبگان در سال ۱۳۹۰ است.

تولد و تحصیلات ابتدایی

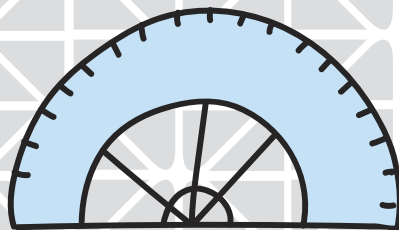
مهدی بهزاد، دوم اردیبهشت سال ۱۳۱۵ در یزد به دنیا آمد. در پنج‌سالگی برای فراگیری قرآن به مکتب‌خانه سپرده شد. برای خانواده‌اش پذیرفتنی نبود که بدون تمام کردن آموزش قرآن به مدرسه برود. یک سال شروع دوره دبستان را به تأخیر انداخت تا اینکه قبل از مدرسه، قرآن را تا آخر آن، یعنی پایان جزء ۳۰، بیاموزد. در آن سال‌ها معمول بود بچه‌ها پس از دبستان و گرفتن مدرک کلاس ششم، به دنبال شغل پدر می‌رفتند. مهدی هم دوره‌های خیاطی و مسگری را در تابستان‌های گرم یزد گذراند. بعضی تابستان‌ها هم همراه پدرش به دادگستری می‌رفت. چون دستگاه فتو کپی وجود نداشت، احکام قضایی را برای مردم رونوشت می‌کرد و به ازای هر کدام پنج ریال مزد می‌گرفت.

دیپلم ریاضی را در سال ۱۳۳۵ در زادگاه خود گرفت. همان سال با قبولی در رشته «الکترومکانیک» به دانشگاه تهران راه یافت. پس از گذشت چند ماه احساس کرد به کارهای فنی و رشته‌های

مهندسی علاقه‌ای ندارد. بنابراین، یکی از بزرگ‌ترین تصمیم‌های زندگی‌اش را گرفت؛ از ادامه تحصیل در این رشته انصراف داد و سال بعد با شرکت در آزمون دانشسرای عالی (دانشگاه خوارزمی فعلی) تهران، به‌عنوان دانشجوی رشته ریاضی وارد این دانشگاه شد. در آنجا ماهانه ۱۵۰ تومان حقوق می‌گرفت. مهدی در مدرسه و دانشگاه همیشه شاگرد اول بود و در برخی موارد فاصله معدلش با نفر بعدی بیش از سه نمره می‌شد. سال ۱۳۳۹ با کسب رتبه اول مدرک کارشناسی گرفت و با کمک هزینه تحصیلی راهی آمریکا شد.

تحصیلات عالی استاد

تحصیلاتش در دانشگاه ایالتی میثیگان از مهر ۱۳۴۰ شروع شد. از همان ابتدا به بازگشت به کشور فکر می‌کرد. مدرک کارشناسی ارشد ریاضی در زمینه گراف را در سال ۱۳۴۲ و دکترای خود را در سال ۱۳۴۴ دریافت کرد. درست در روز بعد از دفاع دکترای پذیرش

گراف»، عرضه داشت. دکتر بهزاد یک بار در «دانشگاه کمبریج» انگلستان سخنرانی داشت. وقتی **اردوش**، ریاضی‌دان بزرگ معاصر، «انگاره بهزاد» را شنید، با صدایی بلند از آخر سالن فریاد زد: «این حدسی است که در این قرن تأیید نخواهد شد.» با وجود تلاش برترین ریاضی‌دانان جهان در طول ۵۵ سال گذشته و چاپ و نشر صدها مقاله، این حدس همچنان بی‌پاسخ مانده است.

افسانه پادشاه و ریاضی‌دان

تألیف نمایش‌نامه‌ای به نام «افسانه پادشاه و ریاضی‌دان» که نشان «کمسیون ملی یونسکو» را بر خود دارد، یکی دیگر از کارهای خلاقانه دکتر بهزاد است. در این اثر سعی شده است با آوردن مفاهیم ریاضی و معماهای فراوان، ذهن خواننده یا بیننده به چالش کشیده شود. یکی از معماهای این نمایش‌نامه، «معمای سه گاف» است. این کتاب به چند زبان خارجی از جمله انگلیسی، ایتالیایی و آلمانی ترجمه شده است.

افتخارات استاد

خدمات و افتخارات دکتر بهزاد پرشمارند؛ از جمله عضویت در هیئت مؤسس «فرهنگستان علوم ایران»، عضویت در هیئت مؤسسان «انجمن ریاضی ایران»، عضویت در گروه مؤلفان کتاب درسی ریاضیات گسسته دوره پیش‌دانشگاهی در دهه ۱۳۷۰، پایه‌گذاری مجله «نشر ریاضی»، مشارکت در انتشار «واژه‌نامه ریاضی» توسط انجمن ریاضی ایران، عضویت در هیئت تحریریه مجله «گراف تئوری» چاپ آمریکا، برگزیدگی در انجمن ریاضی ایران در سال‌های متفاوت، استادی نمونه «دانشگاه شهید بهشتی»، عضویت افتخاری «انستیتو ترکیبات و کاربردها»، عضویت در هیئت مؤسس «انجمن ترویج علم ایران»، عضویت در هیئت مؤسس «بنیاد پیشبرد علم و فناوری در ایران»، برنده شدن جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی ایران، و چاپ حدود چهل مقاله تخصصی در مجله‌های معتبر ریاضی.

دکتر بهزاد به قدری در نوشتن مقاله فعال است که یکی از دانشجویان کارشناسی ارشد او در دانشگاه شیراز به شکل طنز شعر زیر را برایش سروده است: شنیدم که بهزاد خوش سرنوشت به تعداد موهایش پی‌پر (مقاله) نوشت.

منبع

کتاب بهزاد، نوشته محسن شاهرزایی. نشر دیبایه. تهران. ۱۴۰۰.

مربوط به درخواست استخدامی که قبلاً برای دانشگاهی فرستاده بود، به دستش رسید. همکاری گری به او گفت: «تو امروز دکتر شدی و فردا استادا!». پس از یک سال تدریس و تحقیق در آن دانشگاه، در سال ۱۳۴۵ به ایران بازگشت و به دانشگاه شیراز رفت. او نخستین بار در ایران مبحث نظریه گراف را به دانشجویان دوره کارشناسی ارشد ریاضی معرفی کرد. استاد اظهار خرسندی می‌کند از اینکه در حال حاضر این مبحث بخشی از برنامه درسی دانش‌آموزان سال آخر متوسطه است.

معلم دقیق و پرحوصله

مهدی بهزاد معلمی به تمام معناس؛ پرحوصله و دقیق، بسیار با انگیزه و آماده و مشتاق برای جواب‌دادن به تمام سؤال‌های ریز و درشت. البته ایشان معلمی را افتخار زندگی خود می‌دانند، چرا که معتقد است معلم خواهان رشد و شکوفایی همه انسان‌هاست. در واقع ایشان یکی از پیشگامان نظریه گراف و از نظریه‌پردازان جهانی این شاخه از ریاضی است. این دانشمند تأثیرگذار بر جریان علمی کشور، مردی منضبط، جدی و در عین حال صمیمی و دوست‌داشتنی است. ایشان تنها ایرانی مقیم کشور با «عدد اردوش ۱» به مناسبت داشتن مقاله مشترک با **پال اردوش**، ریاضی‌دان شهیر مجارستانی، است.

چهره ماندگار

دکتر بهزاد برگزیده سومین دوره «چهره‌های ماندگار» کشور است. در مراسم اعطای جایزه گفت: «لوح تقدیر این مراسم را با افتخار می‌پذیرم، اما جایزه آن را با هدف پیشبرد علم ریاضی به انجمن ریاضی ایران هدیه می‌دهم.» جایزه آن مراسم یک دستگاه خودروی «سمند» بود. پول فروش این خودرو به حساب «جایزه بهزاد» واریز شد که سال‌ها قبل در انجمن ریاضی ایران تعریف شده بود. ایشان همچنین ۱۰۰ میلیون تومان «جایزه علامه طباطبایی» بنیاد ملی نخبگان در سال ۱۳۹۰ را برای بچه‌های روستاهای محروم و شهرهای دورافتاده هزینه کرد.

حدس بهزاد

در شاخه‌های متفاوت ریاضی، گاهی ریاضی‌دانان بزرگ حدسی را مطرح می‌کنند و ریاضی‌دانان دیگر را به چالش دعوت می‌کنند که آن حدس را تأیید یا رد کنند. بیش از نیم‌قرن پیش، دکتر بهزاد حدس خود را در علم گراف، موسوم به «انگاره عدد رنگی کلی